

اشاره

مقاله‌ی حاضر یکی از روش‌های آموزش زبان دوم به نام "تی پی آر" را توضیح می‌دهد. محورهای موضوعی این مقاله عبارت‌اند از: تبیین و نحوه‌ی عمل این روش، چرایی و فواید آن و در پایان، پیشنهادهایی برای مربیان و تولیدکنندگان محتوای زبان‌آموزی در مناطق دوزبانه.

معرفی روش

این روش در اوایل قرن بیستم توسط **جیمز اشرا**، زبان‌شناس انگلیسی، بالهام از فراگیری زبان اول در ماه‌های اولیه‌ی زندگی کودک، ابداع شد. روشی رایج و کارآمد در زبان‌آموزی به‌ویژه در زبان دوم برای کودکان است که برجسته‌ی درک زبان تمرکز دارد. به‌زعم ایشان و محققین دیگر، یادگیری زبان باید ابتدا با درک زبان آغاز شود و کم‌کم به تولید برسد. آن‌ها معتقدند بعد از این که کودکان به درکی کلی از اصول آن زبان رسیدند، به‌صورت خود به خود شروع به صحبت می‌کنند. درست همانند فراگیری زبان اول که در آن، کودک ماه‌ها قبل از این که حرف زدن را آغاز کند (اولین کلمات خود را بگوید)، به صحبت اطرافیان خود گوش می‌دهد و از لابه‌لای

دروندهای زبانی از محیط، یعنی از آواهایی که می‌شنود و از تعاملی که با پدیده‌های محیطی برقرار می‌کند، به استخراج معنا می‌پردازد. به بیان دیگر، این دوره‌ی سکوتی است برای کودک تا فرصتی برای وی فراهم شود که زبان جامعه‌ی زبانی خود را فرا بگیرد. درواقع، هیچ‌کس به کودک زبان را یاد نمی‌دهد، کودک زمانی که احساس آمادگی می‌کند، شروع به صحبت می‌کند. این روش تلاشی است در راستای طبیعی‌تر کردن و هم‌سو کردن آموزش زبان دوم با زبان مادری.

شیوه‌ی اجرا

روش "TPR" به معنی پاسخ کاملاً بدنی به شنیده‌هاست. در این روش، کودکان سخن نمی‌گویند، ولی شنونده‌ی محض هم نیستند. علاوه بر این که با دقت به سخنان مربی گوش می‌دهند و حرکات او را مشاهده می‌کنند، به اجرای دستورالعمل‌هایی می‌پردازند که از جانب او صادر می‌شود. در این روش "افعال کنشی" عمده‌ترین نقش را دارند. دستورالعمل‌ها در قالب ساخت امری، گاه فقط با یک

روش آموزش پاسخ کاملاً بدنی در مناطق دوزبانه

کلیدواژه‌ها: آموزش پیش دبستانی، تی پی آر، مناطق دوزبانه.

فریده عصاره

عکس‌ها: اکبر مداحی گیوی

می‌کنند و بدون این‌که حرفی بزنند، دستورالعمل موردنظر را انجام می‌دهند. این وضعیت باعث می‌شود که زبان‌آموزان تلفظ صحیح واژگان و عبارات زبان را یاد بگیرند. در این روش آموزشی معمولاً چندین فرایند ذهنی و فیزیکی باهم به کار برده می‌شوند. یعنی وقتی ما از کودک می‌خواهیم در را باز کند، در اجرای این دستورالعمل، هم فرایند ذهنی او فعال می‌شود و هم وی هنگام اجرای عمل، فعالیت فیزیکی را انجام می‌دهد.

محققان آموزش زبان دوم به کودکان، می‌گویند: کودکان معمولاً زبان را در حوزه‌ی اشیاء و اشخاصی به کار می‌برند که آن‌ها را لمس کنند یا فعالی که با اعضای بدن خود انجام دهند [Richards, 2001].

از سوی دیگر، آموزش زبان نیز مانند هر آموزش دیگری باید با تجربیات عینی و فعالیت‌های فیزیکی همراه باشد.

سازوکار فیزبولوژیکی

روش TPR توسط نیم‌کره‌ی راست مغز هدایت می‌شود. در حالی که بسیاری از روش‌های دیگر، نیم‌کره چپ مغز را درگیر می‌کنند. به نظر اشرف،

فعل کنشی (مانند بیا، برو و ...)، ولی غالباً با عبارات‌ها و جمله‌هایی بیان می‌شوند که مقوله‌های دیگر زبانی را، از قبیل اسم، صفت و قید در برمی‌گیرند. معمولاً این دستورالعمل‌ها شامل درک واژگان و اعمال پرکاربرد هستند که با توجه به افزایش قدرت درک و دانش زبانی کودکان، به تدریج بیشتر و پیچیده‌تر می‌شوند.

این روش با فرایندهای زبان مادری نیز هم‌خوانی دارد.

چنان‌که کودکان در مراحل اولیه‌ی زندگی، یعنی زمانی که هنوز قادر به سخن گفتن نیستند، به دستورالعمل‌های بزرگسالان جواب می‌دهند. زیرا آن‌ها نیازمند پاسخ فیزیکی به دستورات شفاهی والدین خود هستند. در این شیوه، اطلاعات زبانی را به صورت دستورالعمل‌هایی در اختیار کودکان قرار می‌دهیم: بلند شو، بنشین، بچرخ، بایست، بپر، راه برو، در را باز کن، در را ببند، در بزن، بیا این‌جا، برو سر جای خودت بشین، اسم بغل دستی‌ات را بگو، توپ را ببند، دست بزن، او را تشویق کن، دستت را روی سرت بگذار، موهایت را شانه کن، چشم‌هایت را ببند، دقتت را روی میز بگذار، لیوان آب را بیاور، گچ را بیاور، مدادت را بتراش، نقاشی‌ات را به من نشان بده، کتاب را به دوستت بده، چشم‌هایت را ببند، کاغذ را تا کن و ...^۳

کودکان در واکنش به این اطلاعات

زبانی، آن‌ها را تجزیه و

تحلیل

دستورعملی که یادگرفته‌اند، یک بازی طراحی کرد. برای مثال، کودکان دایره‌وار بنشینند و مربی یا یکی از کودکان، نقش دستورالعمل دهنده و یا اوستا را ایفا کند. هر که دستورالعمل را انجام نداد، از بازی خارج می‌شود.

• در برخی از فعالیت‌های مرسوم در مراکز پیش‌دبستانی، هم‌چون کاردستی، دستورالعمل‌های زیادی به کار می‌رود (مانند ببرید، بچسبانید، تا بزنید و...). می‌توانید قبل از اجرای این فعالیت‌ها در کلاس، آن‌ها را ترجیحاً در قالب بازی آموزش دهید تا به‌هنگام انجام کاردستی این دستورالعمل‌ها ناآشنا نباشند.

• به تهیه کنندگان محتوای زبان آموزی در مناطق دوزبانه پیشنهاد می‌شود، دستورالعمل‌ها را در بافت‌های معنادار، به تدریج، و از ساده به پیچیده طراحی کنند؛ ابتدا دستورالعمل‌های یک کلمه‌ای و بعد به تدریج ترکیبات و عبارات دو واژه‌ای و بیشتر. در آغاز فقط یک دستورالعمل ساده ارائه دهید و با ارتقای توانایی‌های زبانی و درکی کودکان، به تدریج، تعداد دستورالعمل‌ها را بیشتر کنید.

• می‌توانید دستورالعمل‌ها را روی نوار کاست ضبط کنید و به کلاس ارائه دهید.

• در شروع سال تحصیلی، چنان‌چه کودکان منظور شما را متوجه نمی‌شوند، ابتدا با کمک گویش محلی منظور خود را برسانید. سپس آن‌ها را به فارسی بیان کنید.

• به‌هنگام بیان دستورالعمل‌ها، ترتیب دستورات (جملات امری) خود را مرتب تغییر دهید؛ مانند: بایست، ببر، بایست، بچرخ، راه برو، بایست، ببر، بایست، بچرخ. کم‌کم از آن‌ها بخواهید دستورات را با سرعت بیشتری انجام دهند.

• از آن‌جا که با استفاده از نقاشی یا پانتومیم می‌توان به ادراک کودکان از زبان فارسی کمک کرد، دستورالعمل‌هایی را بگویید تا کودکان پس از گوش کردن به آن، نقاشی مربوط به آن را ترسیم کنند

پی نوشت

1. James Asher
 2. Total Physical Response
۳. بهتر است دستورالعمل‌ها با زبان محاوره گفته شوند؛ مانند اسمتو بگو، موها تو شونه کن، مداد تو بتراش، دستت رو روی سرت بذار و...

منابع

1. friman larsen (2000) Techniques and principles in teaching of language.
2. Richards jack c (2001) Approaches and methods in language teaching, cambridge university press.

کودکان

در زبان‌آموزی به مشاهده^۲ و انجام حرکات نیاز دارند.

فعالیت‌های مربوط به زبان در نیم‌کره‌ی راست مغز باید زودتر از فعالیت‌های مربوط به زبان در نیم‌کره‌ی چپ مغز اتفاق بیفتد. ضمن این‌که کودکان، بخش قابل توجهی از معنای زبان را به‌وسیله‌ی مشاهده‌ی اعمال و رفتار دریافت می‌کنند.

در این روش چون از کودکان انتظار صحبت کردن نداریم و خودشان عملی را انجام می‌دهند، نه تنها اضطرابی در آن‌ها ایجاد نمی‌شود و اعتماد به‌نفسشان حفظ می‌شود، بلکه در شرایط انجام فعالیت به‌ویژه فعالیت‌های دلخواه هم‌چون بازی، شور و نشاطی نیز در آن‌ها به‌وجود می‌آید.

اگرچه این روش در طول فرایند یادگیری زبانی مورد استفاده قرار می‌گیرد، ولی در مراحل اولیه‌ی آموزش، به‌ویژه برای کودکانی که در شروع سال تحصیلی قادر به تکلم به زبان فارسی نیستند، کاربرد بیشتری دارد. هم‌چنین در مناطقی که کودکان نه‌تنها قادر به تکلم به زبان فارسی نیستند، بلکه در درک زبان فارسی نیز دشواری‌هایی دارند، استفاده‌ی بیشتری دارد.

پیشنهاد‌های عملی

• بچه‌ها همان‌طور که به‌وسیله‌ی مشاهده بخش زیادی از معنای زبان و نیز اعمال زبان را یاد می‌گیرند، به وسیله‌ی اجرای اعمال نیز معنای زبان را می‌آموزند. پیشنهاد می‌شود دستورالعمل‌ها را با حرکات بدن خود نشان دهید.

• وقتی کودکان فعالیت‌ها را با هم انجام می‌دهند، مشاهده‌ی هم‌یادگیری خود را افزایش می‌دهند. پس توجه آن‌ها را به یکدیگر نیز جلب کنید.

• باید آموزش را با بازی و سرگرمی همراه کنید تا فضای مفرح و خوشایندی در کلاس ایجاد شود. فعالیت‌هایی که برای این دستورالعمل‌ها طراحی می‌شوند، بهتر است در قالب بازی و یا فعالیت‌های مورد علاقه‌ی کودکان باشد. می‌توان برای چند